

**Η καλλιέργεια οριζόντιων ικανοτήτων των μαθητών του Πειραματικού Λυκείου
Πανεπιστημίου Πατρών στο πλαίσιο του σχολικού ομίλου «Επιχειρηματολογία και
Αντιλογία»**

**The cultivation of horizontal competences of the students of the Experimental Lyceum
of the University of Patras within the framework of the educational group
"Argumentation and Disputation"**

Σοφία Μητρούλια, Φιλολόγος, Med, smitroulia@gmail.com

Ιωσήφ Φραγκούλης, Av. Καθηγητής ΑΣΠΙΑΙΤΕ, sfaka@otenet.gr

Sofia Mitroulia, Philologist, Med, smitroulia@gmail.com

Iosif Fragkoulis, Associate Professor of ASPETE, sfaka@otenet.gr

Περίληψη: Στο πρώτο μέρος της εργασίας παρουσιάζεται και αναλύεται ο όρος οριζόντιες ικανότητες, όπως αυτός προσδιορίζεται στα θεσμικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και η δυνατότητα ανάπτυξής τους στο πλαίσιο του σχολικού ομίλου «Επιχειρηματολογίας και Αντιλογία». Στο δεύτερο μέρος της εργασίας περιγράφεται το πλαίσιο λειτουργίας των σχολικών ομίλων καθώς και τα μαθησιακά οφέλη των μαθητών από τη συμμετοχή τους σε αυτούς. Στο τρίτο μέρος της εργασίας παρουσιάζονται οι απόψεις των μαθητών του Πειραματικού Λυκείου του Πανεπιστημίου Πατρών σε σχέση με την ανάπτυξη οριζόντιων ικανοτήτων στο πλαίσιο λειτουργίας του ομίλου «Επιχειρηματολογία και Αντιλογία». Η εργασία ολοκληρώνεται με τη διατύπωση συμπερασμάτων σχετικά με τη συμβολή των σχολικών ομίλων στην ανάπτυξη οριζόντιων ικανοτήτων των μαθητών.

Λέξεις κλειδιά: οριζόντιες ικανότητες, όμιλος «Επιχειρηματολογίας & Αντιλογία»

Abstract: The first part of the paper presents and analyzes the term horizontal competences, as it is defined in the institutional texts of the European Union, as well as the possibility of their development within the framework of the educational group of "Argumentation and Disputation". The second part of the paper describes the context of the educational groups as well as the learning outcomes of the students' participation in them. The third part of the paper presents the views of the students of the Experimental Lyceum of the University of Patras in relation to the development of horizontal competences within the framework of the educational group of "Argumentation and Disputation". The paper concludes with conclusions on the contribution of educational groups to the development of students' horizontal competences

Key-words: horizontal competences, educational group of Argumentation and Disputation

Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση από το μέσο της δεκαετίας του '90 αντιλαμβάνεται ολοένα και περισσότερο ότι είναι ανάγκη ο σημερινός πολίτης να εξοπλιστεί, εκτός από βασικές τεχνικές γνώσεις, με κοινωνικές ικανότητες και δεξιότητες. Ωστόσο, ο ορισμός των *κοινωνικών ικανοτήτων* δεν αποτελεί μια εύκολη διαδικασία. Στη βιβλιογραφία τις συναντά κανείς με διάφορες ονομασίες και με διαφορετικό περιεχόμενο. Επομένως πρέπει να διαχωριστεί η έννοια της *ικανότητας* από την έννοια της *δεξιότητας*, ώστε να διασαφηνιστεί αν ο στόχος είναι η απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων ή ανάπτυξη κοινωνικών ικανοτήτων (Παπαδάκης & Φραγκούλης, 2005).

Τα τελευταία χρόνια στην εκπαίδευση γίνεται λόγος για τη συμβολή του σχολείου στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων μέσα από την υλοποίηση καινοτόμων δράσεων. Η λειτουργία των σχολικών ομίλων συνδέεται με την καλλιέργεια των οριζόντιων ικανοτήτων των μαθητών μέσα από την ανάπτυξη επικοινωνιακών ικανοτήτων, ικανοτήτων συνεργασίας και ομαδικής εργασίας, ικανοτήτων χειρισμού διαφωνιών και αποτελεσματικών διαπραγματεύσεων, ικανοτήτων χειρισμού των συνεχών αλλαγών και οργάνωσης, ικανοτήτων να μαθαίνει το άτομο πώς να μαθαίνει. (Φραγκούλης, 2017).

Η συμμετοχή των μαθητών σε σχολικούς ομίλους συνδέεται με την εξέλιξη της ταυτότητας των μαθητών, την καλλιέργεια οριζόντιων δεξιοτήτων και τη δημιουργία θετικού μαθησιακού κλίματος μεταξύ μαθητών και καθηγητών.

1. Οριζόντιες ικανότητες

Σε έναν κόσμο που συνεχώς αλλάζει, όπου ο παγκόσμιος ανταγωνισμός ενισχύεται και οι δημογραφικές αλλαγές ακολουθούν σε ταχύτητα την τεχνολογική πρόοδο, η ανάπτυξη των κατάλληλων ικανοτήτων αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για κάθε εκπαιδευτικό σύστημα (European Commission, 2008. Pavlakis, 2017). Η δημιουργία κοινωνιών της γνώσης αποτελεί το επίκεντρο των πολιτικών εξελίξεων διεθνώς, καθώς διαφαίνεται ότι η εξειδικευμένη γνώση μετατρέπεται γρήγορα σε παρωχημένη γνώση (Cedefop, 2010). Όσοι αποφοιτούν από την τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι σημαντικό να κατανοήσουν πώς μαθαίνουν, πώς θα συνεχίσουν να μαθαίνουν και πώς αυτό θα το διαχειριστούν και θα το αναγνωρίσουν, ως μια διεργασία που θα συνεχίσει σε όλη τους τη ζωή. Η σημερινή κοινωνία θέτει πολλές προκλήσεις στον άνθρωπο, καθώς αυτός διαπιστώνει ότι πολλές, απλές άλλοτε, πλευρές της καθημερινότητάς του, σήμερα καθίστανται ιδιαίτερα πολύπλοκες.

Η ικανότητα αναφέρεται σε ένα πιο πλατύ σχεδιασμό που ξεπερνά τον ατομικό παράγοντα και μεταφέρεται σε ένα υψηλότερο επίπεδο, στο οποίο η διάδραση με τους άλλους είναι απαραίτητη. Γενικότερα, η ικανότητα σχετίζεται με την αντιμετώπιση συγκεκριμένων καταστάσεων από το άτομο ολοκληρώνοντας συγκεκριμένες «εργασίες» που αφορούν μία πληθώρα παραγόντων, όπως η συμπεριφορά, οι αξίες, τα κίνητρα, οι διαφορετικοί τύποι γνώσεων και οι δεξιότητες (Δούκα, 2017). Πολύ κοντά σε αυτήν την εννοιολογική

προσέγγιση είναι ο ορισμός από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα που αναγνωρίζει στον όρο ικανότητα ένα συνδυασμό γνώσεων, δεξιοτήτων, συμπεριφορών σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο(Ευρωπαϊκή Κοινότητα, 2007).

Κατά τους Shippmann,etall (2000), η ικανότητα αποτελεί μία τυποποιημένη απαίτηση, προκειμένου ένα άτομο να εκτελεί υπεύθυνα και αυτόνομα κάποια προκαθορισμένη εργασία/έργο ή λειτουργία. Η ικανότητα βασίζεται σε ένα συνδυασμό γνώσεων, δεξιοτήτων και συμπεριφορών (προσωπικών, κοινωνικών στο περιβάλλον εργασίας). Η αποτελεσματικότητα της συνδυασμένης εφαρμογής αυτών στην πράξη καθορίζει και το επίπεδο της ικανότητας.

Σύμφωνα με το ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς για τις οριζόντιες ικανότητες, η ικανότητα είναι κάτι περισσότερο από τη γνώση και τη δεξιότητα. Πιο συγκεκριμένα, αφορά στη δυνατότητα να ανταποκρινόμαστε σε σύνθετες απαιτήσεις, αξιοποιώντας γνώσεις, δεξιότητες και κοινωνικά χαρακτηριστικά (πχ συμπεριφορές, συναισθήματα, αξίες και κίνητρα) σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο (Shippmannetall., 2000). Είναι φανερό, ότι ως ικανότητα ορίζουμε ένα συνδυασμό γνώσεων, δεξιοτήτων και συμπεριφορών που εφαρμόζουμε κατάλληλα σε κάθε περίπτωση (Ευρωπαϊκή Κοινότητα, 2007). Η Κοινωνία της Γνώσης αυξάνει τις απαιτήσεις σε οριζόντιες ικανότητες, στην προσωπική, τη δημόσια και την επαγγελματική ζωή. Είναι φανερό ότι χρειαζόμαστε ένα ευρύ φάσμα ικανοτήτων για να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε στις απαιτήσεις που παρουσιάζει το περιβάλλον στο πλαίσιο του οποίου ζούμε. Πολλοί οργανισμοί έχουν προσπαθήσει να καταγράψουν και να δημιουργήσουν μοντέλα περιγραφής και κατάταξης των ικανοτήτων αυτών. Ένας εκτενής κατάλογος ωστόσο θα είχε περιορισμένη πρακτική εφαρμογή. Είναι σημαντικό να επιλέξουμε ένα πλαίσιο που θα περιλαμβάνει σημαντικές ικανότητες, που εξυπηρετούν πολλαπλές πλευρές της ζωής και δίνουν πραγματικό νόημα, σε όσους θα κληθούν να τις αναπτύξουν.

Ο ΟΟΣΑ, στην προσπάθειά του να ορίσει με μεθοδικό και συστηματικό τρόπο ένα τέτοιο πλαίσιο θέτει ως κριτήρια για κάθε οριζόντια ικανότητα τα εξής:

- να συμβάλλει στην ανάπτυξη αποτελεσμάτων που έχουν αξία για τα άτομα και τις κοινωνίες.
- να βοηθά τα άτομα να ανταποκρίνονται με επιτυχία σε ένα ευρύ φάσμα των δραστηριοτήτων τους.
- να αναπτύσσουν τα άτομα ικανότητες συνεργασίας, επίλυσης προβλημάτων και ενσυναίσθησης.
- να αναπτύσσουν μεταγνωστικές ικανότητες καθώς και ικανότητες κριτικής σκέψης.

Στο πλαίσιο των σχολικών ομίλων παρέχεται στους μαθητές η δυνατότητα να αναπτύξουν ποικίλες δεξιότητες, αλλά και να καλλιεργήσουν οριζόντιες ικανότητες, όπως: 1) επικοινωνίας στη μητρική γλώσσα, 2) επικοινωνίας σε ξένες γλώσσες, 3) βασικές ικανότητες στην επιστήμη και την τεχνολογία, 4) ψηφιακή ικανότητα, 5) μεταγνωστικές ικανότητες (Learning to learn), 6) κοινωνικές ικανότητες και ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα

του πολίτη, 7) πρωτοβουλιακά 8) πολιτισμική συνείδηση και έκφραση (European Commission 2005).

2. Λειτουργία ομίλων

2.1. Ίδρυση και λειτουργία Εκπαιδευτικών Ομίλων

Ο όρος εκπαιδευτικοί όμιλοι για πρώτη φορά εισάγεται στην ελληνική εκπαίδευση με το νόμο 3966/2011 αρθ. 41 & 45, όπου ορίζονται θέματα οργάνωσης και λειτουργίας τους. Ειδικότερα αποφασίζεται η λειτουργία ομίλων δημιουργικότητας και αριστείας καθώς και τμημάτων ενισχυτικής διδασκαλίας. Σύμφωνα με τις προϋποθέσεις, που τίθενται, οι όμιλοι δημιουργικότητας δεν πρέπει να έχουν απλά χαρακτήρα επέκτασης, υποστήριξης και εντατικοποίησης αυτών που γίνονται στο σχολείο ή φροντιστηριακό χαρακτήρα. Οι εκπαιδευτικοί τους στόχοι πρέπει να σχετίζονται με την ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων, την καλλιέργεια ενδιαφερόντων και κλίσεων, τη δοκιμασία νέων γνωστικών αντικειμένων και διδακτικών πρακτικών. Στο Πειραματικό Λύκειο του Πανεπιστημίου Πατρών προτάθηκε το 2013 η λειτουργία ομίλων, όπως μαθηματικών, φυσικών επιστημών, θεάτρου, ρητορικής τέχνης. Σχετικά με την επιλογή των μαθητών δεν ακολουθήθηκαν οι προβλεπόμενες διαδικασίες ανίχνευσης δεξιοτήτων και ενδιαφερόντων, αλλά μετά από απόφαση του Ε.Π.Ε.Σ έγιναν δεκτές όλες οι αιτήσεις εγγραφής των ενδιαφερόμενων μαθητών. Στο Πειραματικό Λύκειο του Πανεπιστημίου Πατρών λειτούργησε επί πέντε συναπτά σχολικά έτη 2013-2017 ο Όμιλος Ρητορικής με τίτλο: «Επιχειρηματολογία & Αντιλογία» στο πλαίσιο του νέου θεσμού των Ομίλων καινοτομίας και αριστείας των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων (άρθρα 41 και 45 του νόμου 3966/2011). Η ίδρυση και η λειτουργία του πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τις επιταγές της νομοθεσίας και με το γενικότερο πνεύμα της λειτουργίας και των αναγκών του Πειραματικού Λυκείου Πανεπιστημίου Πατρών.

2.2. Χαρακτηριστικά των σχολικών ομίλων

Οι σχολικοί όμιλοι χαρακτηρίζονται από την παρουσία ενός υπεύθυνου εκπαιδευτικού, τους κανόνες λειτουργίας της ομάδας, καθώς και την ύπαρξη καθορισμένου προγράμματος συμμετοχής. Αυτού του είδους οι δραστηριότητες παρέχουν στους εφήβους ευκαιρίες κοινωνικοποίησης, γνωστικές εμπειρίες, καθώς και ευκαιρίες για ανάπτυξη ποικίλων δεξιοτήτων, όπως δεξιότητες επικοινωνίας, συνεργασίας, επίλυσης συγκρούσεων κτλ (Mahoney et al., 2005. Σύμφωνα με τον Csikszentmihalyi (1990) χαρακτηριστικά των ομίλων είναι τα ακόλουθα:

- α) το πρόγραμμα τακτικών παρακολούθησεων,
- β) η επίβλεψη και καθοδήγηση από έμπειρο εκπαιδευτικό,
- γ) οι ευκαιρίες για ανάπτυξη δεξιοτήτων, καθώς και

δ) η ενεργός συμμετοχή των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία (Mahoneyetal., 2005).

Οι εκτός ωρολογίου προγράμματος σχολικές δραστηριότητες αποτελούν δομικό συστατικό της λειτουργίας των ομίλων. Οι ενδοσχολικές απογευματινές δραστηριότητες είναι προσαρμοσμένες στο αναλυτικό πρόγραμμα των μαθημάτων του σχολείου καθώς και στην κουλτούρα του. Το βασικότερο πλεονέκτημα αυτής της καινοτόμου δράσης είναι ότι μέσα από τη συμμετοχή των μαθητών στους ενδοσχολικούς ομίλους, ενισχύονται οι δεσμοί που οι μαθητές έχουν με το σχολείο ως οργανισμό αλλά και με τα άτομα που εμπλέκονται δημιουργώντας έτσι ένα θετικό δίκτυο μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών (Darling, Caldwell&Smith, 2005).

2.3. Μαθησιακά οφέλη από τη συμμετοχή των μαθητών σε σχολικούς ομίλους

Προσπαθώντας να ταξινομήσουν σε κατηγορίες τα οφέλη που προκύπτουν για τους μαθητές από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες των ομίλων, οι Lerner, Fisher&Weinberg (2000), κατέληξαν σε πέντε βασικές κατηγορίες:

- α. επιτυχία σε ακαδημαϊκό, οικογενειακό αλλά και κοινωνικό επίπεδο
- β. αυτοπεποίθηση
- γ. ανάπτυξη σχέσεων με την οικογένεια, την κοινότητα και τους συμμαθητές
- δ. υιοθέτηση θετικών αξιών, ακεραιότητα και ηθική δέσμευση
- ε. ενδιαφέρον και κατανόηση για τους άλλους.

Τα συστατικά και των πέντε αυτών κατηγοριών, συμμετέχουν ενεργά στην ευδοκίμηση του ατόμου κατά την εφηβεία αλλά και κατά την ενηλικίωση του (Lerner, Fisher&Weinberg, 2000. Κοσμά, 2014).

Η λειτουργία των ομίλων συμβάλλει στην «καλλιέργεια» δεξιοτήτων (γνωστικών ή μη) και την απόκτηση κοινωνικών και συμπεριφοριστικών στόχων, ενώ συνεισφέρει στην εξέλιξη της μάθησης (Conway&Carbonaro, 2010). Μέσα από τις οργανωμένες δραστηριότητες, οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αλληλεπιδράσουν με τους συμμαθητές τους μέσα σε ένα ασφαλές και δομημένο περιβάλλον. Οι μαθητές, μέσα από τη συμμετοχή τους αποκτούν θετική γνώμη για τον εαυτό τους ανακαλύπτοντας σε τι είναι καλοί, αλλά και βελτιώνοντας την αυτοεκτίμησή τους. Επιπλέον, μέσα από τη συμμετοχή τους στους ομίλους δημιουργούνται σχέσεις καθοδήγησης από έναν ενήλικα που ενδιαφέρεται για αυτούς και τους υποστηρίζει στη μαθησιακή τους πορεία (Zaffetal., 2003).

Η συμμετοχή των μαθητών στους σχολικούς ομίλους βελτιώνει τις κοινωνικές τους δεξιότητες, όπως το να μάθουν να συνεργάζονται με άλλους και να επιλύουν με δημιουργικό τρόπο τις διαφορές τους. Επίσης, οι μαθητές μαθαίνουν να είναι αποτελεσματικοί μέσα από πιο πρακτικές δεξιότητες όπως ακαδημαϊκές, αθλητικές αλλά και ηγετικές. Το να συνεργάζονται με άλλους για έναν κοινό στόχο και να έχουν εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους για την επίτευξη αυτού του στόχου, βοηθά τους μαθητές ώστε να γίνουν ως ενήλικες πιο

ενεργοί πολιτικά και κοινωνικά (Zaffetal., 2003).

Σε μια αντίστοιχη προσπάθεια κατηγοριοποίησης των θετικών που προκύπτουν από τη συμμετοχή σε δραστηριότητες, οι Hansen, Larson&Dworkin (2003), θεώρησαν ότι οι μαθητές αναπτύσσονται τόσο σε προσωπικό επίπεδο όσο και σε διαπροσωπικό.

Πιο συγκεκριμένα, η προσωπική ανάπτυξη πραγματοποιείται μέσα από:

α. τη διαμόρφωση της ταυτότητας (οι μαθητές δοκιμάζουν διαφορετικές δραστηριότητες προσπαθώντας να ανακαλύψουν τον εαυτό τους).

β. την ανάπτυξη πρωτοβουλιών που σύμφωνα με το Mahoney,etall (2005) αποτελούν την καταβολή προσπάθειας μέσα στον χρόνο για την επίτευξη στόχων.

γ. την απόκτηση συναισθηματικών, συνεργατικών αλλά και σωματικών δεξιοτήτων (οι μαθητές συχνά μέσα από τη συμμετοχή τους σε ενδοσχολικούς ομίλους μαθαίνουν να διαχειρίζονται τον θυμό ή το άγχος τους, ενώ παράλληλα μέσα από αθλητικές ή μουσικές δραστηριότητες μαθαίνουν να ελέγχουν καλύτερα το σώμα τους).

Παράλληλα, η συμμετοχή τους σε δραστηριότητες βοηθά στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων μέσα από την ομαδική δουλειά, που οδηγεί στην απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως της συνεργασίας, της ηγεσίας, της διεύρυνσης του δικτύου συνομήλικων εκτός της σχολικής τάξης καθώς και της ανάπτυξης του κοινωνικού τους κεφαλαίου (Hansen, Larson&Dworkin, 2003).

2.4. Η καλλιέργεια της ρητορικής στο πλαίσιο λειτουργίας των σχολικών ομίλων

Ρητορική, ή πληρέστερα ρητορική τέχνη, αποτελεί ένα σύνολο οδηγιών ή κανόνων που μπορούν να διδαχτούν και που όποιος τους ακολουθήσει έχει πολλές πιθανότητες να επιτύχει ως ρήτορας. Πιο συγκεκριμένα Ρητορική είναι η τέχνη του «ευ λέγειν». Η τέχνη της Ρητορικής διδάσκει την καλλιέργεια του προφορικού λόγου. Με τη μαθητεία της αναπτύσσονται οι ικανότητες και εκείνες οι τεχνικές που είναι απαραίτητες για να εκφραστεί σωστά ένα προφορικό μήνυμα. Η ρητορική, με διάφορες μορφές, έχει ενταχθεί, τα τελευταία περίπου 10 χρόνια, στο πρόγραμμα 200 περίπου σχολείων (Γυμνασίων και Λυκείων) σε όλη την Ελλάδα (είτε εντός σχολικού προγράμματος είτε στο πλαίσιο σχολικών ομίλων Ρητορικής).Στις δράσεις των σχολικών ομίλων Ρητορικής περιλαμβάνονται συμμετοχές στους Αγώνες Αντιλογίας του Υπουργείου Παιδείας, στους Διασχολικούς Αγώνες Ρητορικής Τέχνης της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας και στους ρητορικούς αγώνες αγγλόφωνων σχολείων και κολεγίων, στα Forensics (Λουτριανάκη, 2008).

Στην ελληνόγλωσση σχετική βιβλιογραφία απουσιάζει παντελώς η πρόταση μιας μεθοδολογίας (με τη μορφή θεωρητικού πλαισίου και δραστηριοτήτων) αξιοποιήσιμης στο πλαίσιο του σχολείου (είτε στο μάθημα είτε κατά την προετοιμασία των μαθητών για τους αγώνες). Αντίθετα, στο εξωτερικό, και ειδικότερα στις Η.Π.Α. και στη Βρετανία, αλλά και σε ευρωπαϊκές και βαλκανικές χώρες, αναπτύσσεται ερευνητική και πρακτική δραστηριότητα (Corbett&Connors, 1999).

3. Μεθοδολογία έρευνας

3.1. Σκοπός- στόχοι- ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων των μαθητών του Πειραματικού Λυκείου του Πανεπιστημίου Πατρών σε σχέση με την ανάπτυξη οριζόντιων ικανοτήτων στο πλαίσιο λειτουργίας του σχολικού ομίλου «Επιχειρηματολογία και Αντιλογία».

Στόχοι της εργασίας ήταν να:

- α) διερευνηθεί η συμβολή της λειτουργίας του ομίλου ρητορικής τέχνης «Επιχειρηματολογία & Αντιλογία» στην καλλιέργεια των οριζόντιων ικανοτήτων των μαθητών.
- β) διερευνηθεί ο ρόλος των εκπαιδευτικών – εμπυχωτών στο πλαίσιο λειτουργίας του ομίλου.
- γ) διερευνηθεί αν ο όμιλος συνέβαλε στη βελτίωση και ενίσχυση του μαθησιακού κλίματος τόσο μεταξύ μαθητών όσο και μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών.

Τα ερευνητικά ερωτήματα ήταν τα ακόλουθα:

1. Η λειτουργία του σχολικού ομίλου ρητορικής τέχνης «Επιχειρηματολογία & Αντιλογία» συνέβαλε στην καλλιέργεια οριζόντιων ικανοτήτων των μαθητών;
2. Ποιο ρόλο έπαιξαν οι εκπαιδευτικοί – εμπυχωτές στο πλαίσιο λειτουργίας του σχολικού ομίλου;
3. Ο σχολικός όμιλος συνέβαλε στη βελτίωση και ενίσχυση του μαθησιακού κλίματος μεταξύ μαθητών και μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών;

3.2. Εργαλείο διεξαγωγής της έρευνας

Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο συλλογής δεδομένων η ημιδομημένη συνέντευξη. Ως μέθοδος ανάλυσης των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου και ως μονάδα ανάλυσης η λέξη – φράση (Δημητρόπουλος, 2001). Στη συνέχεια ακολούθησε σημασιολογική ανάλυση περιεχομένου, με μονάδα ανάλυσης τη σημασία η οποία είναι κατάλληλη για ψυχοπαιδαγωγικές έρευνες (Βάμβουκας, 1991). Κατόπιν δημιουργήθηκαν εννοιολογικές κατηγορίες ανάλογα με τις απαντήσεις των υποκειμένων.

3.3. Δείγμα έρευνας - περιορισμοί

Στην παρούσα έρευνα από τους 28 μαθητές που συμμετείχαν στον όμιλο ρητορικής χρησιμοποιήθηκε δείγμα 10 μαθητών. Η επιλογή τους έγινε με κριτήρια:

- α) το ενδιαφέρον και τη διαθεσιμότητά τους για συμμετοχή τους στη διαδικασία λήψης

συνέντευξης,

β) τη δυνατότητα λήψης συνέντευξης από τα συγκεκριμένα άτομα χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες (πχ. δυσκολίες μετακίνησης, εύρεσης χρόνου για λήψη συνέντευξης),

γ) τον περιορισμένο χρόνο που είχαμε στη διάθεση μας, καθώς η έρευνα υλοποιήθηκε στα μέσα Μαΐου 2017 μετά τη λήξη της λειτουργίας του ομίλου και του σχολικού έτους και λίγο πριν την έναρξη των προαγωγικών εξετάσεων των λυκείων.

Λόγω του περιορισμένου δείγματος η έρευνα έχει απογραφικό χαρακτήρα με συνέπεια τα αποτελέσματά της να μην μπορούν να γενικευθούν στο σύνολο των σχολικών μονάδων της επικράτειας που υλοποιούν αντίστοιχους σχολικούς ομίλους.

4. Αποτελέσματα

4.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Από τους δέκα (10) μαθητές, που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας, οκτώ (8) ήταν κορίτσια και δύο ήταν αγόρια. Οκτώ (8) υποκείμενα (μαθητές Α΄ λυκείου) είχαν ηλικία 16 ετών και δύο (2) υποκείμενα (μαθητές της Β΄ λυκείου) είχαν ηλικία 17 ετών.

4.2. Απόψεις υποκειμένων ως προς την ανάπτυξη των οριζόντιων ικανοτήτων των μαθητών μέσα από τη λειτουργία του ομίλου

Σχετικά με τις απόψεις των υποκειμένων ως προς την ανάπτυξη οριζόντιων ικανοτήτων στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών συναντήσεων του ομίλου, τα υποκείμενα δηλώνουν τα εξής:

(E1) « ...έμαθα να επιχειρηματολογώ πάνω σε θέματα της επικαιρότητας».

(E2) «...μου αρέσει η διπλωματία και θέλω να μάθω να επιχειρηματολογώ».

(E3) « ...μου αρέσει η επικοινωνία και η ειρηνική επίλυση των διαφορών μέσω του διαλόγου».

(E5) «...μέσα από το περιεχόμενο του ομίλου κάλυψα την ανάγκη μου για επικοινωνία, εξωτερίκευση σκέψεων και ευγενή άμιλλα...».

(E8)« ...Μέσα από τον όμιλο της ρητορικής απέκτησα γνώσεις στα ανθρώπινα δικαιώματα... Ασχολήθηκα με θέματα της επικαιρότητας σε διεθνές επίπεδο».

(E7) « ... Απέκτησα γνώσεις σε θέματα επιχειρηματολογίας και εμπλούτισα τις γνώσεις μου σε σύγχρονα προβλήματα».

(E6)«... οι γνώσεις μου σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και διεθνούς διπλωματίας μέσα από την προσομοίωση και το debate αυξήθηκαν και κυρίως ενισχύθηκαν σε βάθος».

(E9) «... αναμφισβήτητα η συμμετοχή μου στις δράσεις του ομίλου και σε αγώνες λόγου – debate με γέμισαν πολλές γνώσεις και με βοήθησαν να επικοινωνώ αποτελεσματικά με άλλα άτομα γύρω μου».

Σχετικά με τις απόψεις των υποκειμένων ως προς την καλλιέργεια οριζόντιων ικανοτήτων για επικοινωνία, συνεργασία και αλληλεγγύη, όλα τα υποκείμενα συμφώνησαν πως ο τρόπος λειτουργίας του σχολικού ομίλου με αξιοποίηση συμμετοχικών εκπαιδευτικών τεχνικών τους βοήθησε να επικοινωνήσουν καλύτερα, να συνεργαστούν αποτελεσματικότερα και να έρθουν πιο κοντά μεταξύ τους.

Πιο συγκεκριμένα ανέφεραν τα εξής:

(E3) «...Ναι , ανέπτυξα επικοινωνία σε μεγάλο βαθμό ως σύνεδρος στην προσομοίωση και εξέλιξα τις επικοινωνιακές μου ικανότητες. Πράγματι οι τεχνικές που εφαρμόσαμε καλλιέργησαν την αλληλεγγύη, τον διάλογο και την συνεργασία μεταξύ των συμμαθητών, αλλά και σε ευρύτερο πλαίσιο την ευαισθησία για τα θέματα της επικαιρότητας, που μας φέρνουν πιο κοντά στον συνάνθρωπο».

(E5)« ...συνεργάστηκα με άτομα της τάξης μου που δεν είχε τύχει να συνεργαστώ στα μαθήματα του σχολείου».

(E6) « ...με βοήθησε πάρα πολύ ο όμιλος στο κομμάτι της επικοινωνίας και της γραπτής και της προφορικής. Είχα την ευκαιρία να εκθέσω τις απόψεις μου μπροστά σε κοινό».

(E8)« ...μέσω των προσομοιώσεων μάθαμε να συνεργαζόμαστε με άλλα άτομα και να σεβόμαστε την άποψή τους».

(E10) « ο όμιλος Ρητορικής μέσα από τις βιωματικές τεχνικές του debate και της προσομοίωσης μας ανέπτυξε και το αίσθημα αλληλεγγύης καθώς πολλές φορές καλούμασταν να βοηθήσουμε τα πιο αδύναμα μέλη της ομάδας και να προσπαθήσουμε να καλύψουμε τυχόν αδυναμίες.

Σχετικά με τις απόψεις των υποκειμένων ως προς την καλλιέργεια οριζόντιων ικανοτήτων για ομαδική εργασία, διαχείριση συγκρούσεων και διαπραγμάτευση όλα τα υποκείμενα διατύπωσαν την άποψη πως οι συμμετοχικές εκπαιδευτικές τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο του ομίλου τους βοήθησαν να εργαστούν ομαδικά, να διαχειριστούν τις συγκρούσεις που προέκυπταν, ειδικά μέσα από την τεχνική της προσομοίωσης και του debate, και να έρθουν σε διαπραγματεύσεις γύρω από διεθνή ζητήματα.

Ειδικότερα ανέφεραν τα ακόλουθα:

(E1) « ... ο όμιλος προώθησε την εργασία σε ομάδες ...συνεργαζόμασταν για τη λήψη αποφάσεων.. Προχωρούσαμε στο επόμενο βήμα, εφόσον ήταν σύμφωνη όλη η ομάδα|».

(E2) «...ο όμιλος καλλιεργεί με τις τεχνικές τη διαχείριση συγκρούσεων και τη διαπραγμάτευση καθώς με την προσομοίωση και το debate μέσω διπλωματίας και επιχειρηματολογίας είναι δυνατό να υπάρξει εποικοδομητική συνεργασία , συμβιβασμός και αποφυγή συγκρούσεων».

(E9) « ...μέσα στον όμιλο βιώσαμε την πραγματική εργασία σε ομάδες, δουλέψαμε ως ομάδα και διαχειριστήκαμε τις μεταξύ μας διαφορές και τις συγκρούσεις με άλλες ομάδες ιδιαίτερα στο debate και την προσομοίωση του μοντέλου των Ηνωμένων Εθνών.

(E10) «...το debate «σπρώχνει» τα παιδιά να συνεργαστούν προκειμένου να πετύχουν τον κοινό τους σκοπό». « Επιλύαμε τις διαφορές και διαπραγματευόμασταν όλες τις πτυχές ενός θέματος».

Σχετικά με τις απόψεις των υποκειμένων ως προς την καλλιέργεια της δεξιότητας για διαχείριση χρόνου και για παρουσίαση σε κοινό όλοι οι μαθητές διατύπωσαν την άποψη πως οι βιωματικές εκπαιδευτικές τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο του ομίλου βοήθησαν στον μέγιστο βαθμό να εξοικειωθούν με τη διαχείριση του χρόνου και με την παρουσίαση μπροστά σε κοινό.

Πιο συγκεκριμένα ανέφεραν τα ακόλουθα:

(E3) «... σίγουρα το debate με τους κανόνες του μας βοήθησε να κάνουμε καλύτερη διαχείριση του χρόνου και να μπορούμε να επιχειρηματολογούμε σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια ... Το debate και η προσομοίωση είναι καθαρά έκθεση και παρουσίαση μπροστά σε κοινό».

(E4) « ...το debate και η προσομοίωση με βοήθησαν τόσο στη διαχείριση του χρόνου, αφού μάθαμε να μιλάμε σε συγκεκριμένο χρόνο, όσο και στην έκθεση μου μπροστά σε ακροατήριο».

(E7) «...έμαθα να επιχειρηματολογώ και να παρουσιάζω τις θέσεις μου άλλοτε μπροστά σε ευρύ κοινό στα πλαίσια της προσομοίωσης και άλλοτε σε ομάδες debate κάνοντας σωστή διαχείριση του χρόνου».

(E8) «...debate ,προσομοίωση, έξι σκεπτόμενα καπέλα, παιχνίδι ρόλων ...και όλες οι βιωματικές τεχνικές που κάναμε στα πλαίσια του ομίλου μας έκαναν να στεκόμαστε απέναντι στους συμμαθητές μας και μετά σε άλλους μαθητές χωρίς να φοβόμαστε. Μας έμαθαν να μιλάμε σεβόμενοι τον χρόνο των άλλων και αξιοποιώντας τον χρόνο που εμείς έχουμε στη διάθεσή μας».

(E9) «... Το κέρδος είναι τεράστιο. Ο όμιλος μας έδωσε πολλές ευκαιρίες να εκτεθούμε μπροστά σε κοινό και να δοκιμαστούμε. Η βοήθειά του είναι ανεκτίμητη!».

Σχετικά με τις απόψεις των υποκειμένων ως προς την καλλιέργεια της δεξιότητας για πρωτοβουλία και λήψη αποφάσεων όλοι οι μαθητές διατύπωσαν την άποψη πως οι συμμετοχικές εκπαιδευτικές τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο του ομίλου τους βοήθησαν σε ικανοποιητικό βαθμό να αναπτύξουν πρωτοβουλίες και να λάβουν αποφάσεις.

Ειδικότερα ανέφεραν:

(E1) «...σίγουρα οι συμμετοχικές τεχνικές του ομίλου μας ενθάρρυναν να δοκιμάσουμε καινούρια πράγματα και έτσι να φτάσουμε και στην ανάληψη πρωτοβουλιών και αποφάσεων».

(E2) «...ναι , ειδικά στο μοντέλο προσομοίωσης των Ηνωμένων Εθνών χρειάστηκε να προτείνουμε μέτρα και να αποφασίσουμε για την υιοθέτησή τους.

(E6) «...θεωρώ πως ο όμιλος με βοήθησε να φτάνω μέσα από τη συνεργασία στη λήψη αποφάσεων».

Σχετικά με τις απόψεις των μαθητών ως προς το αν άλλαξε η εικόνα για τον εαυτό τους μέσα από τη συμμετοχή τους στον όμιλο «Επιχειρηματολογία και Αντιλογία», όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα συμφώνησαν στο πως υπήρξε σημαντική αλλαγή στην αυτοεικόνα τους.

(E1) «...Έγινα πιο δυνατή. Δοκιμάστηκα σε καταστάσεις που δεν μου είχε δοθεί η ευκαιρία προηγουμένως. Οι τεχνικές του ομίλου με βοήθησαν να σταθώ μπροστά σε κοινό».

(E2) «...Αυξήθηκε αρκετά η αυτοπεποίθησή μου μέσα από τις τεχνικές της προσομοίωσης και του debate λόγω της έκθεσής μου μπροστά σε κοινό».

(E4) «...Απόκτησα εμπιστοσύνη στον εαυτό μου»

(E7): «...Κατανοώ τον εαυτό μου και εκφράζομαι καλύτερα».

(E8) «...μέσα από τις συμμετοχικές τεχνικές που κάναμε στον όμιλο ανακάλυψα περισσότερο τον εαυτό μου και τα όρια μου».

(E9) « Ναι, άλλαξε η εικόνα που είχα για τον εαυτό μου γιατί είδα πόσο δυναμική, συνεργατική και ψύχραιμη μπορεί να είμαι».

4.3. Απόψεις υποκειμένων για τον ρόλο των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο των συναντήσεων του ομίλου

Σχετικά με τις απόψεις των μαθητών για τον ρόλο των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο των συναντήσεων του ομίλου όλα τα υποκείμενα της έρευνας υποστήριζαν πως ο ρόλος τους ήταν πολύ υποστηρικτικός.

Πιο συγκεκριμένα ανέφεραν τα εξής:

(E1) « ...οι καθηγήτριές μας είχαν πολύ βοηθητική στάση. Ήταν πρόθυμες για διευκρινήσεις καθ' όλη τη διάρκεια των δραστηριοτήτων. Στήριζαν πάρα πολύ τα παιδιά».

(E2) «...Η συμβολή των καθηγητριών μας στις συναντήσεις του ομίλου ήταν καθοριστική. Η βοήθειά τους και η καθοδήγησή τους στην αναζήτηση χρήσιμου υλικού ήταν επίσης πολύ σημαντική !».

(E4) «...Η επικοινωνία που είχα με τις καθηγήτριές μου στα πλαίσια συναντήσεων του ομίλου ήταν πολύ καλή. Η συνεργασία μαζί τους με βοήθησε πάρα πολύ να συμμετάσχω στις δράσεις του ομίλου .Με ενθάρρυναν και με εμπύχωναν διαρκώς ,πράγμα που με ωφέλησε σημαντικά».

(E5) «...οι καθηγήτριες του ομίλου μας βοήθησαν πάρα πολύ , μας προετοίμασαν όσο πιο καλά μπορούσαν και όσο τους το επέτρεπε το μικρό χρονικό περιθώριο που είχαν στη διάθεσή τους. ...Χωρίς τη βοήθειά τους δεν θα τα είχα καταφέρει».

(E7) « Ήταν πολύ υποστηρικτικές ...μας ενθάρρυναν και μοιράζονταν μαζί μας τις ανησυχίες και τις αγωνίες μας».

4.4. Απόψεις υποκειμένων για τη δημιουργία του μαθησιακού κλίματος στο πλαίσιο συναντήσεων του ομίλου

Σχετικά με τις απόψεις των υποκειμένων για το αν η συμμετοχή τους στον όμιλο άλλαξε τον τρόπο που μαθαίνουν όλοι οι μαθητές υποστήριξαν πως διαπίστωσαν αλλαγή.

Πιο συγκεκριμένα ανέφεραν:

(E2): « *Ναι.. προσπαθώ να λέω προφορικά πια ό,τι μαθαίνω προκειμένου να καλλιεργώ την προφορική μου επικοινωνία. Άλλαξε λοιπόν τον τρόπο που μαθαίνω*».

(E4): «*Ναι άλλαξε εν μέρει τον τρόπο που μαθαίνω, αφού εφόρμωσα τις γνώσεις μου στην πράξη και αυτό το βρήκα συναρπαστικό!*»

(E5): « *Ναι ...ο όμιλος με τις βιωματικές τεχνικές με έμαθε το πώς να μαθαίνω μόνος μου και σε συνεργασία με άλλους*».

(E7): «*Οι δράσεις του ομίλου με έμαθαν έναν άλλο δρόμο προσέγγισης της γνώσης ,πέρα από τη στείρα απομνημόνευση και την αποστήθιση!*».

Σχετικά με τις απόψεις των μαθητών για την επικοινωνία που ανέπτυξαν με τους συμμαθητές τους αλλά και με μαθητές από άλλα σχολεία στο πλαίσιο υλοποίησης των εκπαιδευτικών συναντήσεων του ομίλου (μαθητικά συνέδρια προσομοίωσης, δια-σχολικοί αγώνες επιχειρηματολογίας) όλα τα υποκείμενα χαρακτήρισαν την επικοινωνία που ανέπτυξαν πολύ καλή έως άριστη.

Ειδικότερα ανέφεραν τα ακόλουθα:

(E1) «*... Η επικοινωνία με τους συμμαθητές μου και με τους μαθητές άλλων σχολείων ήταν πολύ καλή. Πιστεύω πως βοήθησε σε αυτό πολύ η χρήση των βιωματικών τεχνικών στα πλαίσια των συναντήσεων του ομίλου*».

(E3) «*... Μου άρεσε πολύ που γνώρισα και ήρθα σε επαφή με άτομα από άλλα σχολεία με τα ίδια ενδιαφέροντα με μένα. Σχηματίσαμε δεσμούς ,που αν και πρόσκαιροι, θα μας μείνουν αξέχαστοι*».

(E5) «*... Η επικοινωνία μου με άλλους μαθητές ήταν επιτυχής. Συνεργαστήκαμε και ανταλλάξαμε απόψεις . Ωστόσο ,κάποιες φορές υπήρχε ανταγωνισμός και ο φόρτος εργασίας άνισα κατανεμημένος*».

(E6) «*...Επικοινωνήσαμε πολύ καλά μεταξύ μας τα μέλη του ομίλου. Αρχικά μέχρι να γνωριστούμε καλά υπήρχαν μικρές δυσκολίες και διαφωνίες που γρήγορα ξεπεράστηκαν μέσα από τις βιωματικές τεχνικές*».

(E8) «*... Πολύ καλή θα χαρακτήριζα την επικοινωνία καθώς είχαμε με όλα τα παιδιά πολύ καλή συνεργασία και συνυπάρξαμε αρμονικά σε επιτροπές στο μοντέλο προσομοίωσης των Ηνωμένων Εθνών. Με πολλά από αυτά αναπτύξαμε και φιλικές σχέσεις και επικοινωνούσαμε και μετά τις προσομοιώσεις.*»

Σχετικά με τις απόψεις των υποκειμένων για το αν η συμμετοχή τους στον όμιλο άλλαξε την εικόνα που είχαν για τους συμμαθητές και τους καθηγητές τους οι συμμετέχοντες στην έρευνα παρατήρησαν πως η εικόνα τους απέναντι σε συμμαθητές και καθηγητές βελτιώθηκε σημαντικά.

Ειδικότερα ανέφεραν τα ακόλουθα:

(E1) «...Ναι βελτιώθηκε η εικόνα απέναντι στους συμμαθητές μου, γιατί μέσα από τον όμιλο γνωριστήκαμε καλύτερα. Όσο για τις καθηγήτριες ,περάσαμε περισσότερο χρόνο μαζί τους και έτσι αρχίσαμε να τρέφουμε περισσότερο σεβασμό απέναντι τους αλλά και νιώσαμε μεγαλύτερη οικειότητα».

(E4) «... Μέσα από τον όμιλο ο καθένας προέβαλε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και γνωριστήκαμε καλύτερα». Με τις καθηγήτριες νιώσαμε πως είναι πιο κοντά μας και η επικοινωνία μας δεν ήταν πλέον τυπική αλλά ουσιαστική».

(E5) «...Άλλαξε η επικοινωνία μας με τους συμμαθητές μας και ειδικά με εκείνους από άλλα τμήματα και άλλες τάξεις. Μας υποστήριζαν και μας βοήθησαν εξηγώντας αναλυτικά τους κανονισμούς και τη διαδικασία του μοντέλου προσομοίωσης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών».

(E7) «...Η επικοινωνία τόσο με τους συμμαθητές όσο και τις καθηγήτριες μπήκε σε μία πιο ουσιαστική βάση. Θέλαμε πραγματικά να συμμετέχουμε στις δράσεις του ομίλου. Η αλληλεπίδραση μαζί τους μας «ανέβαζε» ψυχολογικά και συναισθηματικά».

(E8) «.. Δημιουργήσαμε ισχυρούς δεσμούς μεταξύ μας, αλλά και με τις καθηγήτριές μας μέσα από τον όμιλο».

Συμπεράσματα – προτάσεις

Από την έρευνα διαπιστώνουμε ότι οι μαθητές στην πλειοψηφία τους θεωρούν πως το περιεχόμενο του σχολικού ομίλου Ρητορικής «Επιχειρηματολογία & Αντιλογία» είναι εναρμονισμένο στις εκπαιδευτικές ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τα χαρακτηριστικά τους και συμβάλλει στην ανάπτυξη οριζόντιων ικανοτήτων. Η ανάπτυξη οριζόντιων ικανοτήτων επιτυγχάνεται από τον τρόπο λειτουργίας του σχολικού ομίλου, καθώς και την αξιοποίηση συμμετοχικών εκπαιδευτικών τεχνικών.

Από την έρευνα διαπιστώθηκε πως η επιλογή και η χρήση συμμετοχικών τεχνικών στο πλαίσιο της λειτουργίας του σχολικού ομίλου έδωσε σε όλους τους μαθητές τη δυνατότητα να αποκτήσουν γνώσεις και να αναπτύξουν ποικίλες δεξιότητες. Η δομή, το περιεχόμενο του ομίλου και η χρήση συμμετοχικών εκπαιδευτικών τεχνικών εστιάζουν στο «χτίσιμο» οριζόντιων ικανοτήτων, ενώ παράλληλα συνεισφέρουν στην εξέλιξη της μάθησης (Covay&Carbonaro, 2010).

Από την έρευνα προέκυψε πως οι μαθητές μέσα από τη συμμετοχή τους στον σχολικό όμιλο απέκτησαν θετική αυτοεικόνα και βελτίωσαν την αυτοεκτίμησή τους. Η συμμετοχή τους στον

σχολικό όμιλο τους βοήθησε να ανακαλύψουν καλύτερα τον εαυτό τους, παρατηρώντας τη συμπεριφορά τους, όντας μέλη μιας συλλογικής ομάδας δράσης (Feldman&Matjasko, 2005).

Οι μαθητές στο πλαίσιο λειτουργίας του σχολικού ομίλου αναπτύχθηκαν σε προσωπικό και διαπροσωπικό επίπεδο. Διαμόρφωσαν την ταυτότητά τους, αφού δοκιμάζοντας διαφορετικές δραστηριότητες ανακάλυψαν περισσότερο τον εαυτό τους. Ακόμα, απέκτησαν συναισθηματικές και συνεργατικές δεξιότητες, καθώς έμαθαν να διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους, όπως το θυμό ή το άγχος τους. Παράλληλα η συμμετοχή τους στις δράσεις του σχολικού ομίλου τους βοήθησε να αναπτύξουν σε σημαντικό βαθμό τις διαπροσωπικές σχέσεις μέσα από την ομαδική εργασία. Η τελευταία τους έδωσε τη δυνατότητα να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες, να διευρύνουν το δίκτυο επικοινωνίας και συνεργασίας με τους συνομηλίκους τους εκτός της σχολικής τάξης, και να αναπτύξουν σχέσεις επικοινωνίας με ενήλικες, γεγονός που συνέβαλε στην ανάπτυξη πολύτιμου κοινωνικού κεφαλαίου για τους μαθητές (Hansen, Larson&Dworkin, 2003).

Μέσα από την έρευνα διαπιστώθηκε πως στο πλαίσιο λειτουργίας του σχολικού ομίλου οι μαθητές μαθαίνουν να είναι πιο αποτελεσματικοί μέσα από πρακτικές δεξιότητες, όπως ακαδημαϊκές και ηγετικές. Παράλληλα μαθαίνουν να συνεργάζονται για έναν κοινό στόχο και αποκτούν εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους για την επίτευξη του στόχου αυτού.

Επιπροσθέτως από την παρούσα έρευνα διαπιστώθηκε πως ο ρόλος των εκπαιδευτικών του ομίλου υπήρξε ιδιαίτερα εμπνευστικός και υποστηρικτικός με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί κλίμα αμοιβαίας κατανόησης και εμπιστοσύνης τόσο μεταξύ των μαθητών όσο και μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών (Zaffetall, 2003). Μέσα από τη συμμετοχή στον σχολικό όμιλο Ρητορικής διαπιστώθηκε πως ενισχύονται οι δεσμοί που οι μαθητές έχουν με το σχολείο ως οργανισμό αλλά και με τα άτομα που εμπλέκονται δημιουργώντας έτσι ένα θετικό δίκτυο μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών (Darling, Caldwell&Smith, 2005). Επίσης δημιουργήθηκε θετικό κλίμα για μάθηση μέσα από τον σχεδιασμό και τη χρήση βιωματικών εκπαιδευτικών τεχνικών που ανέπτυξε τόσο τις μαθησιακές δυνατότητες όσο τις κοινωνικές και προσωπικές δεξιότητες των μαθητών (Sloman,2005).

Βιβλιογραφία

- Βάμβουκας, Μ.(1991). *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Cedefop(2010). Skill mismatch in Europe. *Briefing Note 9023*. Thessaloniki: CEDEFOP.
- Corbert,J, & Connors, J. (1999). *Classical Rhetoric for the modern student*, Oxford University Press.
- Covay, E, & Carbonaro, W, (2010). After the Bell Participation in Extracurricular Activities, Classroom Behavior, and Academic Achievement, *Sociology of Education*, 83(1), 20-45.

- Csikszentmihalyi, M.(1990). *Flow: The psychology of optimal performance*, New York: Harper & Row.
- Darling, N, Caldwell, L, & Smith, R. (2005). Participation in school-based extracurricular activities and adolescent adjustment, *Journal of Leisure Research*, 37(1), 51-76.
- Δημητρόπουλος, Ε., (2001). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Επιστημονικής Έρευνας*, Αθήνα: Έλλην.
- Δούκα, Α. (2017). *Καλλιέργεια ήπιων δεξιοτήτων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση μέσω των φιλολογικών μαθημάτων*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Παιδαγωγικό Τμήμα, Αθήνα: Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής Τεχνολογικής Εκπαίδευσης.
- European Commission (2005). *Recommendation of European Parliament and of the Council on key competences for lifelong learning*, Brussels: European Commission
- Ευρωπαϊκή Κοινότητα,(2007). *Βασικές Ικανότητες για τη Δια Βίου Μάθηση: ένα Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.*
- European Commission (2008).*The Bordeaux communiqué on enhanced European cooperation in vocational education and training. Communiqué of the European Ministers for Vocational Education and Training, the European social partners and the European Commission, meeting in Bordeaux on 26 November 2008 to review the priorities and strategies of the Copenhagen process.* Brussels: European Commission.
- Feldman, F, & Matjasko, L. (2005), «The role of school-based extracurricular activities in adolescent development: A comprehensive review and future directions», *Review of educational research*, 75(2), 159-210.
- Φραγκούλης, Ι.(2017). Η συμβολή των μικροδιδασκαλιών στην ανάπτυξη οριζόντιων ικανοτήτων στους εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στο: *Εκπαιδευτικός Κύκλος*, τ.6, τ.1 2018 (υπό δημοσίευση).
- Hansen, M, Larson, W, & Dworkin, B. (2003). What adolescents learn in organized youth activities: a survey of self-reported developmental experiences, *Journal of research on adolescence*, 13(1), 25-55.
- Κοσμά, Στ.(2014). *Οι Ενδοσχολικοί Απογευματινοί Όμιλοι Δραστηριοτήτων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Η περίπτωση του Αμερικανικού Κολλεγίου Ελλάδος*, Διπλωματική Εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο: Αθήνα.
- Lerner, M., Fisher, B, & Weinberg, A. (2000). Toward a science for and of the people: Promoting civil society through the application of developmental science, *Child Development*, 71(1), 11-20.
- Λουτριανάκη, Β.(2008). Η (επαν-)ένταξη της ρητορικής στο σχολικό πρόγραμμα, πρόταση σχεδιασμού, στα Πρακτικά της Ημερίδας «*Το Θέατρο και η Ρητορική στην Εκπαίδευση: κοινοί στόχοι και οράματα*», 20 Δεκεμβρίου 2008, Δημαρχείο Χολαργού: Αθήνα.
- Mahoney, L, Larson, W, & Eccles, S. (Eds.), (2005). *Organized activities as contexts of development: Extracurricular activities, after school and community programs*, Lawrence Erlbaum Associates: New Jersey.

- Παπαδάκης, Σ. & Φραγκούλης, Ι. (2005). Η ανάπτυξη Κοινωνικών Ικανοτήτων και η απόκτηση Κοινωνικών Δεξιοτήτων στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης, στην Κοινωνία της Πληροφορίας: Διαμόρφωση Δεικτών Ποιότητας για την αξιολόγησή τους, στο: *Πρακτικά 2^ο Επιστημονικού Συνεδρίου Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων*, Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων: Αθήνα.
- Pavlakis, E. (2017). *Developing Key Competences in Learning Organizations, as a factor of creating organizational culture*, Dissertation, School of Humanities, Hellenic Open University.
- Shippmann, S, Ash, A, Battista, M, Carr, L, Eyde, D, Hesketh, B, Kehoe, J, Pearlman, K, & Sanchez, I. (2000). The practice of competency modeling, *Personnel Psychology*, 53, 703-740.
- Sloman, M. (2005). The changing role of the trainer, *Industrial and Commercial Training*, Vol. 37 No 7, pp. 348-350.
- Zaff, F, Moore, A, Papillo, R, & Williams, S. (2003). Implications of extracurricular activity participation during adolescence on positive outcomes», *Journal of Adolescent Research*, 18(6), 599-630.